

УДК 336.761

О. М. Герасименко,
здобувач, Університет економіки та права "КРОК" (м. Київ), викладач кафедри
економіки підприємства, Східноєвропейський університет економіки і менеджменту
(м. Черкаси)

ФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ СКЛАДОВИХ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ТОРГОВЦІВ ЦІННИМИ ПАПЕРАМИ

У статті досліджено сутність поняття економічної безпеки суб'єктів господарської діяльності. Розкрито комплекс складових системи економічної безпеки торговців цінними паперами. Запропоновано класифікацію джерел інформації з питань цінних паперів та фондового ринку.

In the article the essence economic security of economic entities. Disclosed of components the system of economic security traders. Is classified the sources of information on securities and stock market.

Ключові слова: економічна безпека, торговці цінними паперами, загрози, фондовий ринок.
Key words: economic security, securities dealers, threats, the stock market.

ВСТУП

Економічна криза 2008—2009 років спричинила своєю дією величезний розголос та виявила усі прогалини та недосконалість вітчизняної економічної та фінансової сфер, а також дала початок наукових та публіцистичних досліджень всього, що з нею пов'язано. Підприємства, що вижили після неї та чия економіка відчутно похитнулася, почали активно працювати в напрямку забезпечення своєї діяльності та її майбутніх результатів. У науковій сфері все частіше зустрічаються публікації, пов'язані з дослідженням сутності економічних криз, виявлення їх першопричин, способів та напрямів їх зменшення чи уникнення, більш широко з'явилося у вжитку поняття "загроза". Певна частина наукової спільноти почала спрямовувати свої дослідження саме в цій галузі.

Проведений аналіз економічних літературних джерел свідчить про те, що поняття "економічна безпека" використовується не досить широко, проте на сьогодні немає єдиної думки щодо його визначення. Незважаючи на важливість проблеми забезпечення економічної безпеки суб'єктів господарювання в ринковій економіці, сьогодні не існує єдиної думки щодо змісту цього терміна. Так, з приводу визначення поняття економічної безпеки є ряд різних думок вчених. Першими вітчизняними науковцями, що займалися дослідженням в даній галузі, стали: Г.А. Андрощук [1], О.М. Бандурка [2], О.І. Барановський [3], В.М. Геєць [4], Т.М. Іванюта [5], О.А. Кириченко [6], М.В. Куркін [7], Л.О. Омелянович [8], В.Л. Ортинський [9], М.В. Фоміна [10], І.П. Шульга [11].

ПОСТАНОВКА ЗАДАЧІ

Поняття економічної безпеки торговців цінними паперами зовсім відсутнє в нинішній науковій літературі. На сьогодні в умовах розвитку діяльності на фондовому ринку та поширення операцій з купівлі-продажу цінних паперів набуває великого значення глибинного дослідження діяльності торговців цінними паперами. А саме в умовах кризового стану господарюючих суб'єктів постало завдання дослідження суб'єктів господарювання на фондовому ринку та забезпечення їх економічної безпеки. Тому необхідним є дослідження сутності діяльності торговців цінними паперами, забезпечення їх економічної безпеки при здійсненні комерційної та комісійної діяльності.

Як засвідчили результати проведеного дослідження, питання економічної безпеки торговців цінними паперами,

що становить основу стійкості та стабільності їх фінансового стану, забезпечення прибутковості їхньої професійної діяльності на фондовому ринку не знайшло свого відображення у працях як вітчизняних, так і зарубіжних вчених, тоді як питання забезпечення належного рівня економічної безпеки суб'єктів господарювання в цілому набуває все більшого загалу. Мета дослідження полягає у розкритті основних складових системи економічної безпеки торговців цінними паперами на фондовому ринку.

ОСНОВНІ РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Категорія "економічна безпека" порівняно недавно з'явилася в понятійному апараті економічної науки. Як будь-яке нове поняття, вона ще не має загально визнаного тлумачення. Стосовно підприємства, її розглядають як інтегральну оцінку ресурсного потенціалу і ступеня захищеності підприємства від негативної дії зовнішнього середовища. У ній знаходять висвітлення як елементи діагностики поточного стану, так і прогноз майбутніх ризиків і загроз.

Проведений аналіз економічних літературних джерел свідчить про те, що поняття "економічна безпека" використовується не досить широко, проте на сьогодні немає єдиної думки щодо його визначення. Різні автори наукових праць не мають однозначного підходу до визначення поняття "економічна безпека", а тому в літературних джерелах панує велике розмаїття визначень та підходів вчених до його трактування.

Попри досить вагомій дослідження у сфері економічної безпеки недослідженим залишився сегмент економічної безпеки торговців цінними паперами на фондовому ринку. Даний вид суб'єктів господарської діяльності має специфічний характер діяльності, чим пояснюється відсутність наукових досліджень у даній галузі, відповідно є потреба у дослідженні системи економічної безпеки торговців та виробити механізм попередження, уникнення, мінімізації загроз і, як наслідок, забезпечення фінансової стійкості торговця шляхом забезпечення від дестабілізуючих факторів внутрішнього та зовнішнього середовища. Для побудови даного механізму об'єктивною необхідністю є побудова системи економічної безпеки торговців цінними паперами та обґрунтування доцільності кожної її складової. Тож розглянемо подетально елементи системи, що дасть можливість виявити сильні та слабкі сторони.

Нерозривно розглядається питання економічної та фінан-

сової безпеки торговців цінними паперами на фондовому ринку. Забезпечення фінансової складової економічної безпеки розглядається нерозривно з кадрово-інтелектуальною та інформаційно-аналітичною складовою, що становлять підґрунтя успішної комісійної та комерційної діяльності торговців. Питання економічної безпеки взагалі є ключовим питанням діяльності професійних учасників ринку, що суттєво відбивається на кінцевих результатах їхньої діяльності.

Розглянемо більш детально кожну складову економічної безпеки торговців цінними паперами та визначимо їх роль у професійній діяльності торговців цінними паперами.

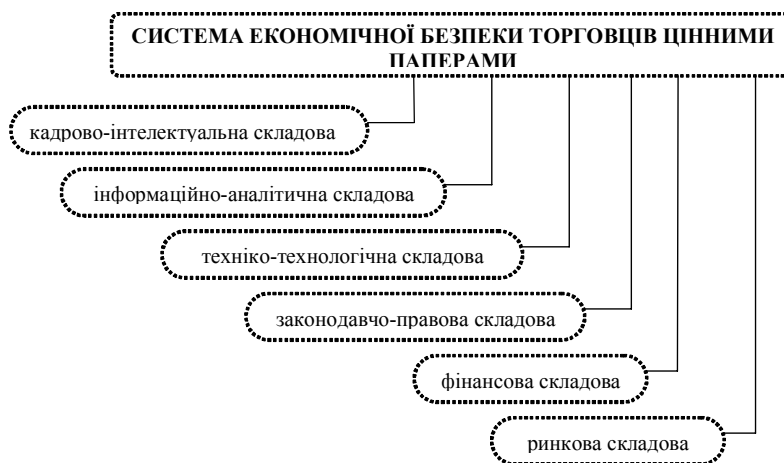
Кадрово-інтелектуальна складова передбачає проходження атестації фахівців з питань фондового ринку та сертифікації осіб, що здійснюють професійну діяльність з цінними паперами в Україні. Серед проаналізованої літератури можна знайти, що кадрова безпека — це процес запобігання негативним впливам на економічну безпеку підприємства за рахунок ризиків і загроз, пов'язаних з персоналом, його інтелектуальним потенціалом і трудовими відносинами в цілому.

Атестація являє собою проведення кваліфікаційного іспиту з питань фондового ринку по закінченню навчання у навчальному закладі. Атестація проводиться згідно "Порядку роботи екзаменаційних комісій для атестації фахівців з питань фондового ринку". Порядок має на меті забезпечити єдині вимоги до організації роботи екзаменаційних комісій для складання кваліфікаційних іспитів фахівців з питань фондового ринку на базі навчальних закладів, з якими Комісія уклала відповідні договори. Фахівцям, які успішно склали кваліфікаційний іспит, видаються відповідні кваліфікаційні посвідчення. Оформлення кваліфікаційних посвідчень здійснює навчальний заклад.

Відповідно до статті 7 Закону України "Про державне регулювання ринку цінних паперів в Україні" Державна комісія з цінних паперів та фондового ринку (ДКЦПФР) [12] встановлює кваліфікаційні вимоги щодо осіб, які здійснюють професійну діяльність з цінними паперами та проводить сертифікацію фахівців.

Інформаційно-аналітична складова економічної безпеки базується не тільки на захисті власної інформації, у тому числі конфіденційної, але й передбачає ділову розвідку, інформаційно-аналітичну роботу із зовнішніми й внутрішніми суб'єктами.

Інформаційно-аналітична безпека торговців цінними паперами розглядається не відокремлено від її інших складових. Між фінансовою та кадрово-інтелектуальною, а, як наслідок, і інформаційно-аналітичною безпекою існує нерозривний взаємозв'язок. Кадрово-інтелектуальна складова являє собою проведення процедури атестації та сертифікації торговців цінними паперами. А саме: проходження навчальних заходів, програм, здача кваліфікаційного іспиту та як результат отримання сертифікату. Від якості проведення вищезазначених заходів залежить забезпечення інформаційно-аналітичної складової. На даній стадії формується інформаційно-аналітична та документальна база, що становить основу для проведення процедури реєстрації та їх допуску цінних паперів на фондовій біржі. Здійснення правопорушень на стадії інформаційного забезпечення та подачі документації на проходження процедури лістингу може вплинути на допуск цінних паперів на той чи інший рівень лістингу, що, в свою чергу, може вплинути на правильність складання індексу фондового ринку. В діяльності торговців цінними паперами орієнтація на індекс фондового ринку є ключовим моментом діяльності, адже індекс за своєю суттю відображає ситуацію фондового ринку на мо-

Рис. 1. Система економічної безпеки торговців цінними паперами

Складено особисто автором.

мент обрахунку індексу.

Управління інформаційно-аналітичною безпекою, перш за все, є ціленаправленим процесом впливу суб'єкта на об'єкт інформаційної безпеки, сутність управління інформаційною безпекою торговців у теоретичному розумінні є системною сукупністю складових: процесу управління, організації управління та інформаційного забезпечення. Джерелами інформації є передбачені або встановлені законом її носії: документи та інші носії інформації, які є матеріальними об'єктами, що зберігають інформацію, а також повідомлення засобів масової інформації, публічні виступи (рис. 2).

Таким чином, визначено, що система інформаційно-аналітичної безпеки торговців цінними паперами являє собою організовану сукупність засобів, методів та заходів, що забезпечують захист інтересів господарюючого суб'єкта від внутрішніх та зовнішніх загроз інформаційного середовища. Саме за повноцінного ефективного використання ресурсів господарюючого суб'єкта задля стійкої реалізації основних комерційних інтересів та цілей діяльності здійснюється забезпечення системи інформаційної безпеки.

Техніко-технологічна безпека передбачає створення й використання технічної бази, програмного забезпечення та новітніх технологій аналізу ринку, що можуть підвищити ефективність трейдингу. Більш детально зупинимось на програмному забезпеченні, що дає можливість торговцям цінними паперами усіляко аналізувати, прогнозувати та досліджувати ринок.

Програма Trend Day Finder (TDF) має в своєму розпорядженні й аналізує дні тренди — ті дні, коли на ринку відбуваються значні коливання. TraderCode — це бібліотека функцій технічного аналізу для використання з Microsoft Excel. Дана програма дає можливість створювати множину технічних індикаторів, які використовуються в торгових системах, такі як: середня рухома, хвилі Боллінджера, середній індекс руху, осцилятор, реальний діапазон, стандартне відхилення та ін. Tradecision Pro 4.6.365 Real Time Edition — версія універсальної програми для технічного аналізу, що побудована за принципом "все в одному".

Законодавчо-правова безпека ґрунтується на всебічному юридичному забезпеченні діяльності торговця на ринку, правомірній роботі з контрагентами й владою, вирішенні інших правових питань. Законодавче регулювання діяльності торговців на фондовому ринку — це багатоганна система, в основу якої закладено конституційне право. Основним законом, що регулює діяльність торговців цінними паперами, є Закон України "Про цінні папери та фондовий ринок" № 3480 — IV від 23 лютого 2006 року [13], а також нормативно-правові акти Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку.

Рис. 2 Класифікація джерел інформації з питань цінних паперів та фондового ринку

Складено особисто автором.

Фінансова складова економічної безпеки розглядає та регулює питання фінансової діяльності торговця цінними паперами. Вона передбачає попередження деструктивних явищ та загроз як внутрішніх, так і зовнішніх факторів впливу, поєднуючи отримання максимального результату професійної діяльності із забезпеченням системи економічної безпеки у цілому. Фінансову складову визначають також й інші складові безпеки.

Ринкова складова економічної безпеки торговців цінними паперами містить у собі агреговану сукупність факторів мікро- та макросередовища ринку цінних паперів, основу якого становить фондовий індекс. Оскільки, торговці цінними паперами у своїй діяльності керуються фондовими індексами, досить важливим є питання забезпечення відповідного рівня економічної безпеки та уникнення можливих небезпек, що пов'язані з індексами. Саме при забезпеченні усіх інших складових економічної безпеки можливе успішне функціонування суб'єкта господарювання, зберігаючи та примножуючи фінансовий потенціал.

ВИСНОВКИ

Проблема забезпечення достатнього рівня економічної безпеки торговців цінними паперами є однією з найважливіших проблем розвитку сучасного фондового ринку в посткризовий період. Розв'язання даної проблеми залежить безпосередньо від чітко окресленого спектра задач, що розкриваються в кожній складовій комплексу безпеки, які, в свою чергу, формують агреговану сукупність нерозривно поєднаних елементів системи економічної безпеки торговців цінними паперами. Це є визначальним вектором побудови механізму захисту від загроз економічного, фінансового, технічного, технологічного, правового та біржового характеру.

Література:

1. Андрощук Г.А. Экономическая безопасность предприятия: защита коммерческой тайны : монографія / Г.А. Андрощук, П.П. Крайнев. — К. : ІнЮре, 2000. — 400 с.
2. Бандурка О.М. Основи економічної безпеки / О.М. Бандурка, В.Є. Духов, К.Я. Петрова, І.М. Червяков. — Харків: Вид-во Нац. ун-ту внутр. справ, 2003. — 236 с.

3. Барановський О.І. Фінансова безпека в Україні (методологія оцінки та механізм забезпечення) / Барановський О.І. — К.: КНТЕУ, 2004. — 759 с.

4. Моделювання економічної безпеки: держава, регіон, підприємство / В.М.Гець, М.О.Кизим, Т.С.Клебанова, О.І.Черняк та ін. За ред. В.М.Гейця. — Харків: ВД “ІНЖЕК”, 2006. — 240 с.

5. Іванюта Т.М. Економічна безпека підприємства / Т.М. Іванюта. — К.: ЦУЛ. — 2009. — 256 с.

6. Кириченко О.А. Деякі критерії оцінки економічної безпеки підприємства / О.А. Кириченко, О.М. Івченко // Інвестиції: практика та досвід. — 2008. — № 23. — С. 22—24.

7. Куркін М.В. Контроль та захист економічної безпеки діяльності підприємств / М.В. Куркін, В.Д. Понікаров, Д.В. Назаренко. — Х.: ФОП Павленко О.Г., ВД “ІНЖЕК”, 2010. — 300 с.

8. Омелянович Л.О., Долматова Г.Є. Економічна безпека торговельного підприємства: монографія / Л.О. Омелянович, Г.Є. Долматова. — Донецьк: ДонДУЕТ, 2005. — 195 с.

9. Ортинський В.Л. Економічна безпека підприємств, організацій та установ / В.Л. Ортинський, І.С. Керницький, З.Б. Живко. — К.: Правова єдність, 2009. — 544 с.

10. Фоміна М.В. Проблеми економічно безпечного розвитку підприємств: теорія і практика: монографія / М.В. Фоміна. — Донецьк: ДонДУЕТ, 2005. — 140 с.

11. Шульга І.П. Рейтингова оцінка векселедавців як індикатор фінансової безпеки учасників фондового ринку України: монографія / І.П. Шульга — Черкаси: вид-во ПП Чабаненко Ю.А. — 2009. — 220 с.

12. Про державне регулювання ринку цінних паперів в Україні : закон України від 30.10.1996 № 448/96-ВР (Документ 448/96-вр, остання редакція від 13.10.2010 на підставі 2592-17, чинний) [Електронний ресурс]. — Режим доступу до матеріалу : <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=448%2F96-%E2%F0>

13. Про цінні папери та фондовий ринок: закон України від 23.02.2006 № 3480-IV (Документ 3480-15, остання редакція від 02.11.2010 на підставі 2601-17, чинний) [Електронний ресурс]. — Режим доступу до матеріалу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=3480-15>
Стаття надійшла до редакції 09.12.2010 р.